LAPIN KÄRÄJÄOIKEUS
Oikeustalo, Valtakatu 17
96200 Rovaniemi

LAUSUNTO

3.3.2016

Oikeusministeriölle

SUMMAARISTEN RIITA-ASIOIDEN KESKITTÄMINEN

Viite: OM:n lausuntopyyntö 8.2.2017 (OM 6/41/2016)

1. Yleistä

Lapin käräjäoikeus vastustaa summaaristen asioiden käsittelyn keskittämistä ja erityisesti riitautettujen asioiden käsittelyä työryhmän esityksen mukaisesti. Mietinnössä esitetyt keskityskäräjäoikeudet ovat poliittisen linjauksen mukaiset. Linjaus ei ole kaikilta osin johdonmukainen, koska osaan käräjäoikeuksista jäisi käsiteltäväksi suhteellisen vähän summaarisia asioita.

Käräjäoikeus suhtautuu myönteisesti sähköisen asioinnin käytön lisäämiseen ja tiedoksiantotoiminnan kehittämiseen työryhmän esittämällä tavalla, vaikka työryhmän tavoittelemien säästöjen ja muiden hyötyjen saavuttaminen on haastellista erityisesti Lapin käräjäoikeuden alueella.

2. Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Lapin käräjäoikeus vastustaa summaaaristen riita-asioiden keskittämistä. Niitä tulee käsitellä myös jatkossa Lapin käräjäoikeudessa ja kaikissa muissakin käräjäoikeuksissa seuraavilla perusteilla:

1. Työryhmän mietinnössä on todettu, että sen esitys pohjautuu maakuntamalliin. Perustelu on virheellinen. Lapin maakunnasta ei olisi yhtään käräjäoikeutta käsittelemässä summaarisia riita-asioita. Maakuntamallin sijasta olisi rehellistä puhua Etelä-ja Keski-Suomen suurten kasvukeskusten mallista. Esityksen tarkoituksena on näivettää osaltaan syrjäisten maakuntien käräjäoikeuksia niin, että niiden yhdistäminen jatkossa kasvukeskusten käräjäoikeuksiin saadaan perustelluksi.

2. Summaariset asiat sopivat laadultaan erittäin hyvin etätyönä käsiteltäviksi. Virkojen ja henkilökunnan siirtäminen toiselle paikkakunnalle tällaisten asioiden käsittelemistä varten ei edistä hallitusohjelmassa tavoiteltua digitalisoitua Suomea, jossa erilaisia asioita tulisi olla mahdollisuus käsitellä sähköisesti henkilön fyysisestä sijaintipaikasta riippumatta. Esityksen mukainen keskittäminen ei ole siten tarkoituksenmukaista.

3. Mikäli asiat kuitenkin keskitetään muutamaan käräjäoikeuteen, nykyisille summaaristen asioiden käsittelijöille tulisi mahdollistaa etä- tai hajatyön tekeminen nykyisestä virastostaan tai kotoaan käsin pysyvästi tai ainakin riittävän pitkäksi siirtymäajaksi. Mikäli näin ei menetellä, käräjäoikeudet menettävät pysyvästi merkittävän osan niille kertyneestä summaaristen asioiden osaamispääomasta. Pääoman palauttaminen vie aikaa ja resursseja.

4. Keskittäminen heikentää saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista. Lapin käräjäoikeus on kehittänyt valmiuksiaan palvella saamenkielisiä asiakkaitaan äidinkielellään niin, että saamelaisten kielelliset oikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin. Käräjäoikeudessa on henkilöitä, jotka kykenevät palvelemaan tunturisaamea puhuvia asiakkaita vähintäänkin tyydyttävästi. Muissa käräjäoikeuksissa ei ole vastaavia valmiuksia ja niiden mahdollisuudet rekrytoida saamenkieltä osaavaa henkilökuntaa on Lapin käräjäoikeutta selvästi heikommat.

5. Summaaristen asioiden jakaminen eri käsittelijöiden kesken tulisi toteuttaa valtakunnallista työpinoa käyttäen vastaavalla tavalla kuin sakkomenettelylain mukaisten sakkojen käsittelyt syyttäjävirastoissa ja oikeusapuhakemusten käsittely oikeusaputoimistoissa. Työryhmän mietinnössä esitetyt esteet valtakunnalliselle toimivallalle ovat näennäisiä. Kielellisten kysymykset voidaan ratkaista tietoteknisesti työpinon poimintakriteereillä. Tarvittava tietojärjestelmän voidaan kehittää Aipa-hankkeen yhteydessä. Uusi tietojärjestelmä tarvitaan siitä riippumatta, keskitetäänkö asiat vaiko ei. Valtakunnallinen toimivalta ei ole vastaajan kannalta yhtään sen ongelmallisempi kuin koko laajan hovioikeuspiirin käsittävä toimivalta. Mietinnössä tarkoitetulla perustuslakivaliokunnan kannanotolla on sanottavaa merkitystä ainoastaan riitautettujen asioiden käsittelypaikan suhteen.

7. Käräjäoikeus lisäksi toteaa, että mietinnössä tarkoitettujen tuottavuuserojen merkittävänä syynä on ollut mietinnössä tarkoitettuina vuosina myös se, että eräät käräjäoikeudet eivät selvittäneet kuluttajaluotoista vaadittujen luottokustannusten lainmukaisuutta viran puolesta, vaikka siihen oli kuluttajadirektiivissä säädetty selvä velvoite.

3. Sähköinen asiointi

Kuten edellä on todettu, käräjäoikeus kannattaa sähköisen asioinnin lisäämistä työryhmän esittämällä tavalla. Uudistus on kuitenkin jäämässä tältä osin puolitiehen, koska esitys ei sisällä säätelyä etukäteismaksun käyttöönotosta.

4. Sähköinen tiedoksianto

Työryhmä on esittänyt puhelintiedoksiannon laajentamista kaikkiin summaarisiin asioihin, kuten muun muassa häätöihin. Esitys on sinänsä kannatettava. Puhelintiedoksianto on kuitenkin haasteellinen erityisesti häädöissä, koska vastaajat pyrkivät välttelemään käräjäoikeuden kaiken laisia yhteydenottoyrityksiä heti sen jälkeen, kun heidän maksettavat vuokrat rästiytyvät. Kyseiset vastaajat eivät myöskään palauta vastaanottotodistusta tai ilmoita osoitettaan tiedoksiannon sähköista vastaanottoa varten. Siten voi käydä niin, että puhelintiedoksiannon käyttö ei tosiasiassa laajene häätöasioihin siten kuin työryhmä on tavoitellut. Sama riski liittyy myös kansalaistilin käyttöönottoon.

Työryhmä on arvioinut, että merkittävä osa haastemiesresursseista voidaan siirtää summaaristen asioiuden keskittämisen myötä käräjäoikeudesta toiseen puhelintiedoksiantojen toimittamista varten. Arvio on väärä ainakin Lapin käräjäoikeuden osalta. Sen alue jo nyt laaja ja laajenee entisestään, mikäli vireillä oleva rakenneuudistus toteutetaan. Käräjäoikeuden haastemiehet joutuvat matkustamaan pitkiä matkoja toimittaessaan haastemiestiedoksiantoja eri puolille Lapin maakuntaa. Näihin matkoihin käytetty aika ei vähene samassa suhteessa kuin tiedoksiantotehtävät ehkä vähenvät, koska tiedoksiantoja voidaan keskittää entistä vähemmän yhdelle matkalle.

Resurssien siirtäminen paikasta toiseen on omiaan vaarantamaan erityisesti rikosasioiden tehokkaan käsittelyn edellytyksenä olevaa tiedoksiantotoimintaa.

5. Muuta

Työryhmä on esittänyt, että riitautetut asiat jäisivät asioita keskitetysti hoitavan käräjäoikeuden käsiteltäväksi, mikäli toisen käräjäoikeuden tuomipiiristä oleva vastaaja ei kiistä tuomioistuimen toimivaltaa riitautuksen yhteydessä. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että Utsjoelta tai Enontekiöltä oleva vastaaja joutuisi käymään oikeutta liki 800 kilometrin päässä Kajaanissa tai Oulussa, mikäli hän ei ole ymmärtänyt kiistää Kainuun tai Oulun käräjäoikeuden toimivaltaa häntä koskevassa asiassa, joka on pantu vireille summaarisessa asiassa toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

Mikäli riitautuneen asian käsittely jatkuisi ilman vastaajan nimenomaista suostumusta keskitystuomioistuimessa, se heikentäisi erityisesti saamenkielisten vastaajien asemaa merkittävästi nykytilaan verrattuna. Myös vastaajien oikeudenkäyntikulut ja valtiolle aiheutuvat oikeusapukulut kasvaisivat merkittävästi käräjämatkojen pidentyessä huomattavasti. Työryhmän asettama vaatimus on kohtuuton sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja kuluttajansuojalainsäädännön periaatteiden vastainen. Tämän vuoksi riitautettu asia tulisi voida jäädä käsiteltäväksi muuhun kuin vastaajan kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan tuomioistuimeen ainoastaan silloin, kun vastaaja siihen nimenomaisesti suostuu.

Summaarista menettelyä ei ole tarkoitettu käytettäväksi riitaisissa asioissa eikä vahingonkorvausasioissa. Koska käräjäoikeuksiin on kuitenkin toimitettu summaarisia haastehakemuksia myös tällaisissa asioissa, käräjäoikeudet ovat ohjanneet niitä laajoiksi riita-asioiksi jo kirjaamisvaiheessa. Kyseiset "virheellisesti vireillepannut asiat" tulee käsitellä normaalissa oikeuspaikassa myös jatkossa vastaavalla tavalla kuin riitautetut asiat.

Lausunto on valmisteltu käräjäoikeuden osasto- ja tiimikokouksissa sekä käsitelty johtoryhmässä ja yt-menettelyssä.

Laamanni Jyrki Kiviniemi